HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

קשיא דרבי מאיר אדר' מאיר. לעיל אמר משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות והוא שעור מאוחר משל כהן והכא אמר משעת טבילה שהיא קודם בין השמשות: **קשיא דר' אליעזר.** דבריית[א] אדר' אליעזר דמתני': **ואב"א ר' אליעזר היא.** והא דקתני דברי ר' אליעזר אסוף הזמן קאי דקאמר עד סוף האשמורה הראשונה ופליגי רבנן עליה ואמרי עד חצות. דרבי אליעזר דריש בשכבך זמן התחלת שכיבה שבני אדם הולכים לשכב זה קודם וזה מאוחר ורבנן דרשי כל זמן שכיבה דהיינו כל הלילה אלא שעשו סייג לדבר ואמרו עד חצות ור"ג לית ליה ההוא סייג: **מאי קסבר כו'.** הוה ליה לומר זמן הניכר: **אי קסבר.** דפליגי תנאי נקמן בהא מלתא. איכא מאן דאמר ג' משמרות הוי הלילה במשמרות עבודת המלאכים ושיר שלהם נחלק לשלש חלקים ראשונה לכת אחת שיר לכת אחרת שלישית לכת שלישית. ואיכא מאן דאמר ארבע משמרות הוי הלילה: **והא קמ"ל.** כשנתן לך סימן זמן הקריאה בסוף האשמורה ולא פירש לך סימן מפורש למדך שיש היכר לכל אדם בדבר כי היכי דאיכא ברקיע: **ישאג שאגה ישאג.** הרי ג': **ואשה מספרת עם בעלה.** כבר הגיע קרוב ליום ובני אדם מתעוררים משינתן והסוכנים יחד מספרים זה עם זה: **מאי קא משיב.** סימנים הללו שנתן למשמרות האדר היכן נתנו בתחלת האשמורות או בסופן: **אורחא הוא.** לאת הסוכנים: **ושמר.** והמתין כמו לא יאמר אדם לחבירו שמור לי בלא ע"ג פלוני (סנהדרין סג:) ובב"ק בפ' המובל (דף נ:) שמרה עומדת על פתח חצרה. וכן ואביו שמר את הדבר (בראשית לז). שומר אמונים (משעיה כו): **תפלה קצרה.** ט) [הביננו] ולקמן מפרש לה בפ' תפלת השחר (כט.): **אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך.** אשרי כל זמן שהיה קלוס זה בתוך בהמ"ק: **מפני חשד.** שלא יאמרו זונה מוכנת לו שם: **ומפני המפולת.** שחומת החורבה רעועה ומסוכן הוא פן תפול החומה עליו: **חיפוף ליה.** כלומר למה לנו ג' טעמים לדבר א' הרי די בחחת מהן אם לא בא ללמדך שיש שעות שאין הטעם הזה ולריך להניח בשביל זה: בחדתי

קשיא דר' מאיר אדר' מאיר. דלא מצי למימר בשעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות והוא שעור מאוחר משל כהן והכא אמר משעת טבילה שהיא קודם בין השמשות: **קשיא דר' אליעזר.** דבריית[א] אדר' אליעזר דמתני': **ואב"א ר' אליעזר היא.** והא דקתני דברי ר' אליעזר אסוף הזמן קאי דקאמר עד סוף האשמורה הראשונה ופליגי רבנן עליה ואמרי עד חצות. דרבי אליעזר דריש בשכבך זמן התחלת שכיבה שבני אדם הולכים לשכב זה קודם וזה מאוחר ורבנן דרשי כל זמן שכיבה דהיינו כל הלילה אלא שעשו סייג לדבר ואמרו עד חצות ור"ג לית ליה ההוא סייג: **מאי קסבר כו'.** הוה ליה לומר זמן הניכר: **אי קסבר.** דפליגי תנאי נקמן בהא מלתא. איכא מאן דאמר ג' משמרות הוי הלילה במשמרות עבודת המלאכים ושיר שלהם נחלק לשלש חלקים ראשונה לכת אחת שיר לכת אחרת שלישית לכת שלישית. ואיכא מאן דאמר ארבע משמרות הוי הלילה: **והא קמ"ל.** כשנתן לך סימן זמן הקריאה בסוף האשמורה ולא פירש לך סימן מפורש למדך שיש היכר לכל אדם בדבר כי היכי דאיכא ברקיע: **ישאג שאגה ישאג.** הרי ג': **ואשה מספרת עם בעלה.** כבר הגיע קרוב ליום ובני אדם מתעוררים משינתן והסוכנים יחד מספרים זה עם זה: **מאי קא משיב.** סימנים הללו שנתן למשמרות האדר היכן נתנו בתחלת האשמורות או בסופן: **אורחא הוא.** לאת הסוכנים: **ושמר.** והמתין כמו לא יאמר אדם לחבירו שמור לי בלא ע"ג פלוני (סנהדרין סג:) ובב"ק בפ' המובל (דף נ:) שמרה עומדת על פתח חצרה. וכן ואביו שמר את הדבר (בראשית לז). שומר אמונים (משעיה כו): **תפלה קצרה.** ט) [הביננו] ולקמן מפרש לה בפ' תפלת השחר (כט.): **אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך.** אשרי כל זמן שהיה קלוס זה בתוך בהמ"ק: **מפני חשד.** שלא יאמרו זונה מוכנת לו שם: **ומפני המפולת.** שחומת החורבה רעועה ומסוכן הוא פן תפול החומה עליו: **חיפוף ליה.** כלומר למה לנו ג' טעמים לדבר א' הרי די בחחת מהן אם לא בא ללמדך שיש שעות שאין הטעם הזה ולריך להניח בשביל זה: בחדתי

קשיא דר' מאיר אדר' מאיר. דלא מצי למימר בשעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות והוא שעורא הוא אם כן בדי מאיר היינו בע"ש. אמאי לפי' רש"י שפי' שרוב בני אדם נכנסין להסב דהיינו בע"ש. ומסתברא כל כך בערבי שבתות כמו בזמן שהכהנים טובלין דהיינו מבעוד יום קודם הערב שמש: **קשיא** דרבי אליעזר אדרבי אליעזר. דלא מצי למימר משקדם היום וכהנים נכנסין לאכול בתרומתן חד שעורא הוא. דל"ל ר' אליעזר היינו ר' יהושע: **למאן** דגני בבית אפל. ופ"ת והלא רבי אליעזר בעי (לקמן ד' ט:) עד שיכיר בין תכלת לכרתי בק"ש של שחרית. וי"ל מ"מ כיון שידע מתי יעלה בעמוד השחר. קודם שיקום ויזמן עצמו כבר הגיע אותו עת: **היה** לך להתפלל תפלה קצרה. לכאורה משמע שאין זה הביננו. דהא קא בעי לקמן (ד' ג.) מאי איכא בין הביננו לתפלה קצרה. מ"ב לפי' הקונ' שפי' בכאן דהיינו הביננו קשה. אלא ע"כ היינו תפלה אחרינא כדמפרש לקמן[ד] לרבי עמך מרוביס וכו'. וגם על זה קשה דלקמן אמרינן שאין לומר תפלה של רבי עמך אלא במקום סכנה. ורבי יוסי לא הוה במקום סכנה פי' במקום לסטיס. מדהשיב לו שמא יפסיקו בי עובדי דרכים ונראה לי כפ"ה תפלה קצרה דהכא היינו הביננו. ואע"ג דלייט עלה אביי [ה] אמאן דמתפלל הביננו. היינו דוקא בעיר אבל בשדה מותר. והא דאמרי' לקמן מאי איכא בין הביננו לתפלה קצרה. הכי קאמר בין תפלה קצרה לאמר בפ' תפלת השחר (דף כט:) כגון רבי עמך וכו'. אבל ולאי תפלה קצרה דהכא ל"ל הביננו: **ועונין יהא שמיה הגדול מבורך.**

מכאן יש לסתור מה שפי' במחזור ויטרי יהא שמיה רבא שזו תפלה שאנו מתפללין שימלא שמו דלכתיב (שמות יז) כי יד על כס יה אלא יהא שמו שלם וכסאו שלם עד שיתמה זרעו של עמלק ופירושו כך יהא שמי"ה שם יה רבא כלומר שאנו מתפללין שיהא שמו גדול ושלם ומבורך לעולם הוי תפלה אחרת כלומר ומבורך לעולם הבא. וזה לא נראה מדקאמר הכא יהא שמיה הגדול מבורך משמע דתפלה אחת היא ואינו רולה לומר שיהא שמו גדול ושלם אלא יהא שמו הגדול מבורך וגם מה שאומרי' העולם לכך אומרים קדיש בלשון ארמית לפי שתפלה נאה ושבח גדול הוא על כן נתקן בלשון תרגום [ו] אלא [ז] יביאו המלאכים ויהיו מתקנאין בנו וזה אינו נראה שהרי כמה תפלות יפות שהם בלשון עברי אלא נראה כדאמרינן בסוף סוטה (דף מט.) אין העולם מתקיים אלא מזכות דקדושתא ואיתא שמיה רבא דבתר אגדתא שהיו רגילין

קשיא דר' מאיר אדר' מאיר. דלא מצי למימר בשעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות והוא שעורא הוא אם כן בדי מאיר היינו בע"ש. אמאי לפי' רש"י שפי' שרוב בני אדם נכנסין להסב דהיינו בע"ש. ומסתברא כל כך בערבי שבתות כמו בזמן שהכהנים טובלין דהיינו מבעוד יום קודם הערב שמש: **קשיא** דרבי אליעזר אדרבי אליעזר. דלא מצי למימר משקדם היום וכהנים נכנסין לאכול בתרומתן חד שעורא הוא. דל"ל ר' אליעזר היינו ר' יהושע: **למאן** דגני בבית אפל. ופ"ת והלא רבי אליעזר בעי (לקמן ד' ט:) עד שיכיר בין תכלת לכרתי בק"ש של שחרית. וי"ל מ"מ כיון שידע מתי יעלה בעמוד השחר. קודם שיקום ויזמן עצמו כבר הגיע אותו עת: **היה** לך להתפלל תפלה קצרה. לכאורה משמע שאין זה הביננו. דהא קא בעי לקמן (ד' ג.) מאי איכא בין הביננו לתפלה קצרה. מ"ב לפי' הקונ' שפי' בכאן דהיינו הביננו קשה. אלא ע"כ היינו תפלה אחרינא כדמפרש לקמן[ד] לרבי עמך מרוביס וכו'. וגם על זה קשה דלקמן אמרינן שאין לומר תפלה של רבי עמך אלא במקום סכנה. ורבי יוסי לא הוה במקום סכנה פי' במקום לסטיס. מדהשיב לו שמא יפסיקו בי עובדי דרכים ונראה לי כפ"ה תפלה קצרה דהכא היינו הביננו. ואע"ג דלייט עלה אביי [ה] אמאן דמתפלל הביננו. היינו דוקא בעיר אבל בשדה מותר. והא דאמרי' לקמן מאי איכא בין הביננו לתפלה קצרה. הכי קאמר בין תפלה קצרה לאמר בפ' תפלת השחר (דף כט:) כגון רבי עמך וכו'. אבל ולאי תפלה קצרה דהכא ל"ל הביננו: **ועונין יהא שמיה הגדול מבורך.**

מכאן יש לסתור מה שפי' במחזור ויטרי יהא שמיה רבא שזו תפלה שאנו מתפללין שימלא שמו דלכתיב (שמות יז) כי יד על כס יה אלא יהא שמו שלם וכסאו שלם עד שיתמה זרעו של עמלק ופירושו כך יהא שמי"ה שם יה רבא כלומר שאנו מתפללין שיהא שמו גדול ושלם ומבורך לעולם הוי תפלה אחרת כלומר ומבורך לעולם הבא. וזה לא נראה מדקאמר הכא יהא שמיה הגדול מבורך משמע דתפלה אחת היא ואינו רולה לומר שיהא שמו גדול ושלם אלא יהא שמו הגדול מבורך וגם מה שאומרי' העולם לכך אומרים קדיש בלשון ארמית לפי שתפלה נאה ושבח גדול הוא על כן נתקן בלשון תרגום [ו] אלא [ז] יביאו המלאכים ויהיו מתקנאין בנו וזה אינו נראה שהרי כמה תפלות יפות שהם בלשון עברי אלא נראה כדאמרינן בסוף סוטה (דף מט.) אין העולם מתקיים אלא מזכות דקדושתא ואיתא שמיה רבא דבתר אגדתא שהיו רגילין

ז א טוס"ע מו"ס סימן מ' סעיף ב ג:

ח ב טור מו"ס סי' ס"ו:

ט מיי' פ"ב מהל' תפלה ה"ו ופי"ב מהל' רוצח ומסירת נפש הלכה ו' (סמ"ג עשין י"ט ועשין ע"ט) טוש"ע מו"ס סימן ל' סעיף ו':

רב ניסים גאון

בתרומה [ה]ומעלת הקדש בתרומה מהתרומה שיש בו חיובב כרת והוא חמור יות' מהמיתה ואע"פ ששניהם בידי שמים כדאמרינן (בסוף) מסכת כריתות (דף כג.) דהא איסור מעילה לר' קל במיתה וקדשים איסור חמור בכרת ואתי איסור מעילה דקיל וחייל אאיסור כרת דחמיר ואיתא נמי בהרב' מקומות מן התלמוד אנו מזכירין מהן מה שעלה בידינו במס' שבת בפ' במה מדליקין (דף כה.) ובפסחים בפ' כל שעה (דף לב.) ובחגיגה בפרק חומר בקודש (דף כה.) וביבמות בפרק הערל (דף עג.) ובשחיטת חולין (דף לא.) בפרק השוחט אחד בעוף וכסדר הזה נמי אירע להיות דינם במעלות הטומאה כמו שתדע שהשרץ הוא אב הטומאה וכל מה שנגע בו מן החולין נקרא ראשון ומה שנגע בראשון נקרא שני והשני בחולין אינו ממטא שלישי ואינו פוסל ולפיכך קראתו המשנה פסול ולא קראהו טמא לפי שכל ולד טמא שאינו מטמא אחר פסול מיקרי וכל ולד טמא שמטמא אחר הוא שנקרא טמא וזה עיקר ראוי להיזהר בו וכך שנינו במס' טהרות (פ"ב מ"ג) הראשון שבחולין טמא ומטמא השני פסול ואינו מטמא ויש במקומות הרבה במשנה מה שמסייע לזה והיה ר' עקיבא סובר כי השני בחולין מטמא שלישי כדמפורש במס' סוטה (פרק כשם דף כז.) אלא על אותה סתם המשנה שהזכרנו אנו סומכין ולא על דבריו של ר' עקיבא ואע"פ שכל התנאין שסוברין (באותו) [כאותו] הסתם מנאם במסכת סוטה (דף ל.) והעמידם כולם בשיטה אחת וקיימא לן דכל מילתא דאקמוה רבנן בשיטה נפקא לה מהלכתא מיהו אין אנו תופסין זה העיקר אלא אם אין אנו מוצאין בתלמוד מה שדוחה אותו עיקר ומסייע דברי אותם התנאים שהעמדנום בשיטה והרי מצינו סיוע לאותם התנאים חדא בהדא מס' דברכות בפ' ואלו דברים (דף נב.) דאמרינן הכא בשולחן שני עסקינן ואין שני עושה שלישי בחולין ובמס' חולין בפ' השוחט (דף לג.) ידים שניות הן ואין שני עושה שלישי בחולין ובמס' יו"ט בפ' יו"ט שחל להיות ערב שבת (דף יח.) אמרינן ולד הטומאה היכא משכחת לה בבי תרומה כהנים דרזיין הן ובפסחים בפרק כל שעה (דף לד ועי' רש"י שם) אמרי כי האי גוונא ואיבעי תימה החם דנגעי בראשון דהוו להו אינהו שני ושני עושה שלישי בתרומה מכלל דבחולין אין שני עושה שלישי ובפרק (ר') [ד] דמס' טבול יום איתא בב' משניות מסודרות מפני [שהוא] שלישי ושלישי טהור בחולין והזכירו במס' נדה בפרק ראשון (דף ז) אחת מהן ואשכחן בתלמוד ארץ ישראל

(ברכות פרק אין עומדין הלכה א')

תורה אור השלם

1. וְאַתָּה תִּנָּבֵא אֲלֵיהֶם אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם יְיָ מִמָּרוֹם יִשְׁאָג וּמִמְּעוֹן קָדְשׁוֹ יִתֵּן קוֹלוֹ שָׁאֹג יִשְׁאַג עַל נְוֵהוּ הֵידֵד כּוֹרְכִים יַעֲנֶה אֶל כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ:

ירמיהו כה ל

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה קשיא דרבי מאיר וכו' דהיינו בע"ש אי נמי לא מסתברא:

גליון הש"ס

גמ' מפני חשד. עיין שבת כג:

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש כתב. בערבי שבתות בזמן שהכהנים (אוכלים) טובלים שהוא מבעוד יום. ב. בתוס' רי"ש כתב. עמוד השחר אז יוכל לכוין לאותו שעור. ג. בתוס' רי"ש כתב, שהוא שבח נאה והשטן מקטרג אם היה מבין.

מוסף רש"י

הקב"ה מנענע ראשו וגו'. חס שלמו אומרים בקדיש מוקדשתא ומתמתא, שלרוץ הוא מתמוגין על הצער הזה שהוא מלעגר לאחר עניינן, ונראה שעל שם כך עוגין הלבוד יגדל גא כמ ה' וכול רחמיך ה' וחסדיך, כשמתחיל אחזן ביגדל, על שם מדת רחמים שהקב"ה עוקב"ה זוכר כאותה שעה (סידור רש"י סי' יא. מחזור ויטרי סי' ס-י). שמקלסין אותו. קלסה לשון דיבור יתר הוא, לפיכך הוא נוסף ללשון שבח (תוספה כז.).

רבינו חננאל

עד סוף האשמורת הראשונה מאי קסבר או קסבר שלש משמרות הוי הלילה ליתני עד שלישית הלילה ואו דקא סבר ד' משמרות הוי הלילה ליתני עד רביעית הלילה. כלומר, אמאי אפקה [ב]לשון אשמורת, ואמרי, מילתא אגב אורחיה [קמ"ל דאיכא] משמרות ברקיעא, וכי יש מלאכים קבועים יודעים בכל משמר ומשמר וכל כת מקלסתו להקב"ה במשמרתה, וכן ביום. וזה שאמ' על כל משמר ומשמר שואג הקב"ה כארי, שנאמר יר"ר ממרום ישאג, כך פירושו, כיון שכתוב קומי רוני בלילה וג', באילו האשמורות בעת שעומדין ישראל ומפילין רנה ותחנה בת קול יוצא מלפני הקב"ה כאילו שואל, כדכתיב שואג ישאג על נוהו, ואומ' אוי להם לרשעים כי עונותיהם גרמו שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתי את בני, ואפ' הכשיות שבהם כגון דניאל חנניה מישאל ועזריה כיוצא בהן, בין הגוים בבללם. (ר' נתן) [זה נתן] ר' אליעזר (אומ') סימנין למשמרות הללו, ראשונה חמור נוער שניה כלבים צועקים שלישית תנוק יונק משדי אמו ואשה מספרת עם בעלה. ואסיקנה ר' אליעזר סוף משמרות קא חשיב, ור' אליעזר לטע'[מה] דאמר זמן קריאת שמע של ערבית עד סוף האשמורת הראשונה, משעה שחמור נוער יודע שהוא סוף מאשמורת הראשונה ומיכן ואילך אסור לקרוא קריאת שמע. וכן אם היה ישן בבית אפל ושמע לאשה מספרת עם בעלה ותינוק יונק משדי אמו יודע ששלמה הלילה, מיכן ואילך מותר לקרוא שמע של שחרית. **והזכיר** ר' יוסי שלמד מאליהו זל"ש שלשה דברים, שאין נכנסין לחורבה, ושמתפללין בדרך, ואם מתירא שמא יפסיקוהו עוברי דרכים מתפלל תפלה ק[צרה]ה. וגם הגיד לו כי כגון יונה שנמהמה בכל יום ושמע מן השמים אוי ששרפתי את ביתי, ופיר' אוי לרשעים שגרמו עונותיהם ששרפתי ביתי והיכלי. ובעת שישראל עונין יהא שמיה רבה מברך, נשמע קול כאילו מלפני הקב"ה אשרי בני המלך שמקלסין את אביהם בביתו, אוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם, כלומר ישראל שנקראו בני אל חי שנאמר בנים אתם לה' אלהיכם ועכשיו גלו בין הגוים. זה שהזכיר על כל משמר ומשמר יושב לפני הקב"ה ושואג כארי, הוצרך להודיענו שאין לפני הקב"ה זכר לאומות בעולם אלא לישראל תמיד בלבד. ופירושו הקב"ה הרשה לאויב להתגבר כארי על ישראל להחריב נויהו וליתן האויב קולו ורעונה כמו הידד עליהם שעתיד לדרכם כדריכת גת. **תנו רבנן מפני שלשה דברים אין נכנסין לחורבה מפני החשד.** ואוקימנה בחורבה חדתי אפילו בתרי ופרוצים לא. **ומפני המפולת.** ואוקימנה בחורבה עתיקתא ובתרי וכשירים. **ומפני המזיקין.** אוקימנה בחורבה חדתי ובתרי וכשירין ואע"ג דתרי נינהו, במקומן שכיחי מזיקין דמזקי.

אלא משקי תרומה ואוכלי תרומה כך אינו פוסל אלא משקי קדש ואוכלי קדש ואמרינן בגמ' (מעילה דף ח) לרבנן כיון דטבל קלשא ליה טומאתו הבקרשים הוא בעצמו פסול ואינו מטמא אחרים ואיתא בגמרא דמעילה (שם) בפרק חטאת הנעוף ובמס' פרה בפרק צלוחית (פרק י"א משנה ד') שנינו כל הטעון ביאת מים מדברי תורה מטמא את הקדש ואת הקדש ופוסל את התרומה דברי ר"מ וחכמים אומרים פוסל בקדש הרי נתברר לנו מדברי החכמים בברייתא ובזו המשנה כי טבול יום פוסל בקדש ואינו מטמא לפי שפירשו בטעמו של דבר כיון דטבול קלשא ליה מטמאתו אז יהא מותר לוכל בתרומה כדתמה רחמנא (ויקרא כ"ב) ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים וזהו שלמדונהו ממה שנאמר במשנה משעה שהכהנים נכנסין לוכל בתרומתן דביאת השמש עמכבדו לוכל בתרומתן דתנא ר"ל לכל דבר ת"ל וטהר אי וטהר יכול לכל דבר ת"ל וטמא עד הערב הא כיצד טהור לחולין מבעוד יום ולתרומה משתחשך ולאחר שישלים יומו פורח ממנו שם טבול יום שהרי יומו כבר חלף ועבר אלא נשתייר עליו לתקריב הקרבן שהוא נתחייב בו ולפיכך הוא נקרא מחוסר כיפורים ועדיין הוא אסור

דעבדוה להא מילתא דזומא דעזריה כיוצא בהן, אבדן שאל לו' כמה מעלות לקודש א"ל ד'. כמה מעלות בתרומה א"ל ג'. וקאים מצלי כדי לעמוד להתפלל מתוך דבר תורה ומתוך דבר הלכה ברורה שאין בה ספק כדאמרינן (ברכות פרק אין עומדין דף לא) בענייגא דצלותא אין עומדין להתפלל אלא מתוך דבר הלכה פסוקה ואילו היה בחולין נמי שלישי לא היתה מעלה לתרומה בזה הענין והמעשר אין לו מעלה יתירה על החולין בזה הענין אלא שזה הוא לחולין כי השני מזה ומזה אין עושה שלישי אבל יש לתרומה מעלה יתירה שהשני מטמא שלישי בתרומה כדתנן (טהרות פ"ב משנה ד') הראשון והשני שבתרומה טמאין ומטמאין השלישי פסול ואינו מטמא וזה הדבר אין בו חלוקה כי ר' עקיבא לא חלק אלא בחולין בלבד אבל בתרומה מודה הוא לחכמים שאין בה אלא שלישי כמפורש בפרק אור לארבעה עשר (דף יט) והקודש יש לו מעלה יתירה והיא שהשלישי מטמא את הרביעי בקדש כדתנן (טהרות פ"ב משנה ה') הראשון והשני והשלישי שבקדש טמאין ומטמאין הרביעי פסול ואינו מטמא ובפרק חומר בקדש (חגיגה דף ט) נמי אמרי הרביעי בקדש פסול והשלישי בתרומה ועל זה הסדר ובזה התיקון נסדרו אותן הכתובים שהזכרנו לפי הפירוש שפירשום רז"ל לפי שיש לטמא ג' שמות טמא וטבול יום ומחוסר כיפורים ויש לטהרה ג' דברים שגורמין לה טבילה והערב שמש והבאת קרבן והטמא הוא שנימטא ועדיין לא טבל והרי הוא אסור ליגע בכל דבר שנקרא קדש כלל ואפילו במעשר וכ"ש במה שהוא למעלה הימנו ואם הוא עושה הראשון שגורם לטהרה שהיא הטבילה אם טבל כראוי וכהלכה הותר לוכל במעשר מיד ואע"פ שעדיין לא בא השמש כדכתב רחמנא (ויקרא כ"ב) ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ ויסור ממנו שם טמא וחוזר להקראות שבת יום ועדיין הוא אסור בתרומה הקדשים ואפ' אם נוגע בהן הוא מטמאן כדאמרינן בפרק יציאות השבת (דף יד) טבול יום דאורייתא הוא דכתיב ובא השמש וטהר אבל לא יהו מטמאין כדתנא בתוספתא טהרות (פרק א') אבא שאול אומר טבול יום תחילה לקדש ר"מ אומר מטמא את הקדש ופוסל את התרומה וחכמים אומרים כשם שאינו פוסל

ה) עיין רש"י שם ודברי רבינו לריכין ביאור.

HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

במקומן חיישינן. פי' שידוע שרגילין שם המזיקין. והיא לעליל דבתרי ופריצי ליכא משום מזיקין איירי בשתם שמין רגלין: **אין** אומרין **בפני המת אלא דברי של מת.** ופסק מ"ר אלפס משום רב האי דוקא בדברי תורה אבל בדברים דעלמא לית לן בה. [9] ודוקא באבל אמות שלו:

רוח צפונית מנשבת. פי' נדבה דהא אמרינן בפרק לא יחפור (ב"ב דף כה.) שהיא מנשבת עם כל אחד ואחד: [10] **ואתא** איהו ואמר כחצות. ואם תאמר מכל מקום לימא בחצות כמו שאמרו לו מן השמים דהא אמת אמרו לו. וי"ל שלא רצה לומר להם דבר שלא היה יכול להראות ולהוכיח אם יאמלו לו: **ואין** הבור מתמלא מחוליתו. פירש רש"י אם יחפור ויחזיר בו עפרו לא יהא מלא. [11] ותימה דאין הנדון דומה לראיה שהרי לא היה אומר להם אלא ליעול מן העשיריס וליתן לעניים. אם היה מצוה ליעול מן העניים וליתן לעשיר. וליתן להם אז היה דומה למשל. ומפרש רבינו תם מחוליתו מנביעתו כלומר אין הבור ממתלא מן המים הנובעים בו. [12] ובתוספתא יש אין הבור מתמלא מחוליתו אלא אם כן מוסכין לו מים מלא אחר. ור"י פירש שאם תחפור מלא זה ותניח מלא אחר לא תמלא. שמה שנותן כאן חסר כאן. כמו כן מה שנטול מן העשיריס יתחסר מן העשיריס: בגיהו

בחדתי ותיפוק ליה משום מזיקין בתרי אי [9] בתרי חשד נמי ליכא בתרי ופריצי. מפני המפולת ותיפוק ליה משום חשד ומזיקין בתרי וכשרי. מפני המזיקין ותיפוק ליה מפני חשד ומפולת בחורבה חדתי ובתרי וכשרי אי בתרי מזיקין נמי ליכא במקומן חיישינן ואב"א לעולם בחד ובחורבה חדתי דקאי בדברא דהתם משום חשד ליכא דהא אשה בדברא לא שכיחא ומשום מזיקין איכא: [6] ת"ר ארבע משמרות הוי הלילה דברי רבי ר' נתן אומר שלש מ"ט דר' נתן דכתיב [1] ויבא גדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה ראש האשמורת התיכונה תנא אין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה ורבי מאי תיכונה אחת מן התיכונה שבתיכונות ור' נתן מי כתיב תיכונה שבתיכונות תיכונה כתיב מ"ט דרבי א"ר זריקא א"ר אמי א"ר יהושע בן לוי כתוב אחד אומר [2] חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך וכתוב אחד אומר [3] קדמו עיני אשמורות הא כיצד ארבע משמרות הוי הלילה ור' נתן סבר לה כרבי יהושע דתנן [3] ר' יהושע אומר עד שלש שעות שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות שית דליליא ותרתי דיממא הוו להו שתי משמרות רב אשי אמר משמרה ופלגא נמי משמרות קרו להו: ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי [4] אין אומרין בפני המת אלא דבריו של מת אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא בדברי תורה אבל מילי דעלמא לית לן בה ואיכא דאמרי אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא [7] [אפילו] בדברי תורה וכ"ש מילי דעלמא: ודוד בפלגא דליליא הוה קאי מאורתא הוה קאי דכתיב [4] קדמתי בנשף ואשועה וממאי דהאי נשף אורתא הוא דכתיב [5] בנשף בערב יום באישון לילה ואפילה אמר רב אושעיא אמר רבי אחא הכי קאמר (דוד) מעולם לא עבר עלי חצות לילה בשינה. רבי זירא אמר עד חצות לילה היה מתנמנם [8] כסום מכאן ואילך היה מתגבר כארי רב אשי אמר עד חצות לילה היה עוסק בדברי תורה מכאן ואילך בשירות ותשבחות. ונשף אורתא הוא הא נשף צפרא הוא דכתיב [6] ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם מאי לאו מצפרא ועד ליליא לא מאורתא ועד אורתא אי הכי לכתוב מהנשף ועד הנשף או מהערב ועד הערב אלא אמר רבא תרי נשפי הוו נשף ליליא ואתי יממא נשף יממא ואתי ליליא. ודוד מי הוה ידע פלגא דליליא אימת אתא משה רבינו לא הוה ידע דכתיב [7] בחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים מאי בחצות אילימא דאמר ליה קודשא בריך הוא בחצות [9] מי איכא ספיקא קמי שמיא אלא דאמר ליה [10] (למחר) [11] בחצות (כי השתא) ואתא איהו ואמר בחצות אלמא מספקא לי' ודוד הוה ידע דוד סימנא הוה ליה [12] דאמר רב אחא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו אמרו לו אדונינו המלך עמך ישראל צריכין פרנסה אמר להם לכו והתפרנסו זה מזה אמרו לו אין הקומץ משביע את הארי [13] ואין הבור מתמלא מחוליתו [14] אמר להם לכו ופשטו ידיכם בגדוד מיד יועצים באחיתופל ונמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים אמר רב יוסף מאי קרא (דכתיב) [8] ואחרי אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל (איש) בדבר האלהים למלך יואב אחיתופל זה יועץ וכה"א [9] ויעצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל בדבר האלהים בניהו

נמי ליכא. תתנן (במסכת קדושין דף פ:) אבל אשה מתיחדת עם שני אנשים: **בתרי ופריצי.** דאמרינן התם לא שנו אלא בכשרים: **במקומן חיישינן.** במקום שהם מצויין תדיר חיישינן אפילו בתרי: **בדברא.** בשדה: **קדמו עיני אשמורות.** אלמא חצות לילה שהיה דוד עומד שתי משמרות יש בהם: **ור' נתן.** אמר לך הא קדמו עיני אשמורות דקאמר דוד קדמו לשאר מלכים קאמר שדרכן לעמוד בשלש שעות ביום בתחלת שעה שלישית: **שית דליליא.** חצות לילה הוי שש שעות: **ותרתי דיממא.** ששאר מלכים ישנים הוו להו תרתי משמרות של שמונה שעות: **אלא לדבר הלכה.** אסור לספר לפניו שהכל חייבין לספר בהן והמתם דומם והוה ליה לועג לרש חרף עושהו (משלי יז) **אבל מילי דעלמא.** שלין גנאי למתריס בהן לית לן בה: **מאורתא.** מתחלת הלילה: **בנשף בערב יום.** בהעריב היום קרוי נשף: **ה"ק.** (א) קרא דחצות לילה: **מעולם לא עבר עלי חצות לילה בשינה.** שקודם לכן הייתי עומד: **מתנמנם לסום.** עוסק בתורה כשהוא מתנמנם. כסום הזה שאינו נרדם לעולם אלא מתנמנם ונעור תמיד: **בשירות ותשבחות.** והכי מפרש בההוא קרא להודות לך וגו': **למחרתם.** ליום מחרת של חייתם שם: ה"ג **אי הכי לכתוב מהנשף ועד הנשף או מהערב ועד הערב אלא אמר רב אשי תרי נשפי הוו:** נשף יממא. קפץ ועלה כמו לנשוף מדוכתיה (מגילה דף ג.) וכמו האי בוקא דאמטא דשף מדוכתיה טרפה (חולין דף מב:): **ואתא איהו ואמר בחצות.** לפי אלא היה יודע לכוין השעה ולהעמיד דבריו בשעת המאורע: **כנור היה תלוי למעלה ממטתו.** ונקביו אלד לפון כיון שהגיע חצות הלילה רוח לפונית מנשבת בו דאמר מר (בב"ב דף כה.) ארבע רוחות מנשבות בכל יום ויום שש שעות ראשונות של יום מנשבת רוח מזרחית מהלוך החמה [א] ושש אחרונות רוח דרומית ובתחלת הלילה רוח מערבית ובחצות הלילה רוח לפונית (ב): **אין הבור ממתלא מחוליתו.** העוקר חוליא מבור כרוי וחוזר ומשליכו לתוכו אין מתמלא בכך. אף כאן אם אין אתה מכין לעניים שבנו מזונות ממקום אחר אין אנו יכולין לפרנסם משל עצמנו: **יועצים באחיתופל.** איזה הדרך ילכו והיאך יציבו מלב ומשחית וטרכיסין מארב מלחמה: **ונמלכין בסנהדרין.** טוטלין מהם רשות כדי שיתפללו עליהם: **ושואלין באורים ותומים.** אם יצליחו: **ה"ג** מאי קרא ואחרי אחיתופל בניהו בן יהוידע ואביתר ושר צבא למלך יואב אחיתופל זה יועץ: בניהו

מסורת הש"ס

ג) תוספתא פ"ג ה"ג, ב) לקמן דף ט:, ג) שמחות פ"ג ה"ד, ד) גי' הרי"ף ורש"ל, ה) קוהב ט:), ו) גמון ו:, ז) ס"ל נמחק, ח) פי' שדבר עמו בחצות ואמר למחר כי השתא ולפ"ז לא קשה קושית התוס' (שעתה ממילופי גילגולות), ט) סנהדרין נז. כל הענין, י) לקמן נט., כ) [פי' ספר שע"פ הגור ר"מ מעפר שמופרין מן הגור פיו ממתלא עד שיתוסף בו עפר אחר עדוף עדף אליא], ל) לקמן נא., מ) [פ' מי שמתו יל.], נ) שיך לעיל, ס) [ועי' תוס' סנהדרין נז.],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ה"ק האי קרא דחצי: (ב) ד"ה כעוד וכו' לפונית הס"ל ואחר כך צריך לפרוש ד"ה אין הקומץ משביע את הארי מל' מלא קומצו מלא כף מחציר אינו משביע את הארי. ס"א קומץ לשון ונחי בענינו כחבבים כדמתרגם בקמצין ר"ל מחגב אחד אינו שבע ארי הס"ל ואח"כ מ"ש ואין הגור:

מוסף רש"י

עד חצות לילה הי' עוסק בדברי תורה. ולעבכי ואומר שלש משמרות הוי לילה. היה דוד עומד ממטתו בשלש הלילה הראשונה ועוסק בתורה עד חצות כמו שנאמר לשון מאמרתך, ומאמלו ולהלן עוסק בשירות ותשבחות, כמ"ש חצות לילה אקום (תהלים קיט קמח). **ואמר כחצות.** שמשמע סמוך לו, או לפניו או לאחריו (שמות יא ד). **כנור היה תלוי למעלה ממטתו.** נקב שלו כלפי לפון היה ובלילה רוח לפונית מנשבת, דקי"ל אדבע רוחות מנשבות בכל יום, מזמרתן בנקר ורוח דרומית בחלי היום ומערבית בתחילת לילה ולפונית בחלי לילה, מהבקר המה שמהבקר ממזרח לדרום ומדרום למערב וממערב לצפון, ומצא בינומות (עב.) כל אותן אדבעים שהם שהיו יעבאל במדבר אע"פ שמופין היו ולא נשבה להם רוח לפונית, לא היה יום שלא נשבה להם רוח לפונית בחלי לילה, אלמא חצות לילה עת שינתה לעולם, ופעמיים שהיא מנשבת אף ביום, והיא רוח נוחה ויפה לבריות והיום מלוי בה (סנהדרין טז.). הקומץ. פרנקה מוענת (שם. ועי' הוספה ברש"י בהגהות הב"ח כאן). **ואין הבור מתמלא מחוליתו.** עוקר חוליא מבור עמוק ותחר והבליכה לתוכו אינו ממתלא בכך, כלומר אין מיפקן בידינו לפרנס עניים שבתוכנו (סנהדרין שם).

רב נימים גאון

ליגע בכלום דבר מקדשי המזבח עד שיביא הכפרה שהוא מתחייב בה וכן אם נכנס למקדש משערי ניקנור ולפנים שהוא מחנה שכינה נתחייב כרת אם היה מזיד ואם היה שוגג בחטאת כדתנא בתוספ' (כלים פרק א') כל הטמאין שנכנסו משערי ניקנור ולפנים אפי' מחוסרי כפרה חייבין על דזונן כרת ועל שגגתן חטאת ובמשנה בתחלת טהרות (כלים פרק א' משנה ח') עזרת ישראל מקודשת ממנה שאין מחוסר כפורים נכנס לשם וחייבין עליה חטאת ובספרי (פרשת נשא) מפורש מפתח עזרה ולפנים מחנה שכינה דהיינו עזרת ישראל ותניא בספרי [6] טמא יהיה לרבות את הטבול יום עוד טומאתו בו לרבות מחוסר כפרה ואיתא בגזירות בפרק ג' מינין (דף מה מכות דף ח) ולאחר שביא כפרתו ויקריבנה הכהן כראוי וכהלכה ויכפר עליו כבר גמרה לה שהרתו והוהר לו לוכל בקדשי מזבח ולהכנס למחנה שכינה והיינו מעזרת ישראל ולפנים וכדאמר הכתוב (ויקרא יב) וכפר עליה הכהן וטהרה וכבר אמרו חכמים כי הוא חייב טבילה לאחר שמקריב כפרתו ואז יהא מותר לוכל בקדשי מזבח כדתנן בפרק חומר בקודש (חגיגה דף כא) אונן ומחוסר כפורים צריכין טבילה לקודש אבל לא לתרומה ואמרינן בגמרא (שם דף כד) כיון דעד האידנא הוו אסירי למיכל בקודש אצרכוהו רבנן טבילה ואלו השמות שהן קרויין לטמא כמו שהזכרנו איתנהו מסודרין במשנה בתחלת טהרות (כלים פרק א' משנה ה') מחוסר כפורים אסור בקודש ומותר בתרומה ובמעשר חזר להיות טבול יום אסור בקודש ובתרומה ומותר במעשר חזר להיות בעל קרי אסור בשלשתן ובמשנת נגעים בפרק י"ד (משנה ג') כבס בגדיו וטבל טהר מלטמא כשרץ והרי הוא טבול יום אוכל במעשר הערב שמשו אוכל בתרומה הביא כפרתו אוכל בקדשים והיינו מתני' שהזכרנוה מקודם ובפסחים בפרק כל שעה (דף לה ע"ש) אמרינן העריב אין לא העריב לא אמאי הא טהור הוא אלא מעלה הא נתברר לנו עכשיו מכל אלו הראיות כי התרומה מעלתה למעלה מן המעשר והיא למטה מן הקדשים וכי זה שאמר הכתוב ובא השמש וטהר על השמש הוא חוזר ולא על האדם הטמא כלומר שיתפנו פני הרקיע מאורו של יום ויראו הכוכבים אותה העת היא תחלת הלילה זהו עת שנתחייבנו בו בקריית שמע של ערבית וכל מי שקרא קריאת שמע קודם זה העת לא יצא ידי חובתו כדגרסי' בגמ' דבני מערבא (הלכה א') תני הקורא את שמע קודם לכן לא יצא ידי חובתו. חלוקתם של ר' יהודה הו' יוסי בבין השמשות שנויה היא בהא ברייתא דפרק במה מדליקין (דף לד) תנו רבנן בין השמשות מן היום ומן הלילה ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה ומטילין אותו לחומרי שני ימים איזהו בין השמשות משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה דברי ר' יהודה ר' נחמיה אומר בין השמשות משתשקע החמה כדי הילוך חצי מיל ר' יוסי אומר בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא אי אפשר לעמוד עליו וכולן שוין הן שהעת הנקרא בין השמשות ספק יום ספק לילה הוא אין יוצאין בו ידי חובת היום ולא ידי חובת הלילה כל המצות הנוהגות ביום אין יוצאין בהן ידי חובה בבין השמשות שאינו וראי יום וכל המצות הנוהגות בלילה אין יוצאין בהן ידי חובה וכו' ובן הם שוין בטבילה שצריכה להיות בשעה שהוא שם ודאי שאין בה ספק (כדתנן) [כדתניא] (בפסחים דף צ ועוד) כל חייבי טבילות טבילתן ביום נדה וילדת טבילתן בלילה לא חלקו אלא בשעה שהיא בין השמשות כי מעת שקיעת החמה ועד שיסתלק זהרה מעל (המשך בעמוד הבא)

ז) נספרי פ' תקת שלפניו ליתא לאלי ליתא.

עין משפט נר מצוה

א מי"י פי"ג מהלכות אבל הלכה ט' סמ"ג עשין רכנן כ' טור וש"ע יו"ד סימן שלא סעיף טז:

תורה אור השלם

1. וַיָּבֹא גִדְעוֹן וּמֵאָה אִישׁ אֲשֶׁר אִתּוֹ בִּקְצֵה הַמַּחֲנֶה רֹאשׁ הָאַשְׁמֹרֶת הַתִּיכוֹנָה אַךְ הֵקִם הֵקִימוּ אֶת הַשֹּׁמְרִים וַיִּתְקְעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת וְנָפוֹץ הַכַּדִּים אֲשֶׁר בְּיָדָם:
שופטים ז יט
2. חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ:
תהלים קיט סב
3. קִדְּמוּ עֵינַי אַשְׁמֻרוֹת לְשִׂיחַ בְּאִמְרָתֶךָ: תהלים קיט קמח
4. קִדַּמְתִּי בַנֶּשֶׁף וָאֲשַׁוֵּעָה לִדְבָרְךָ יִחָלְתִּי:
תהלים קיט קמז
5. בְּנֶשֶׁף בָּעֶרֶב יוֹם בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וַאֲפֵלָה: משלי ז ט
6. וַיַּכֵּם דָּוִד מִהַנֶּשֶׁף וְעַד הָעֶרֶב לִמָּחֳרָתָם וְלֹא נִמְלַט מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ נַעַר אֲשֶׁר רָכְבוּ עַל הַגְּמַלִּים וַיָּנֻסוּ:
שמואל א ל יז
7. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְיָ כַּחֲצֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרָיִם: שמות יא ד
8. וְאַחֲרֵי אֲחִיתֹפֶל יְהוֹיָדָע בֶּן בְּנָיָהוּ וְאֶבְיָתָר וְשַׂר צָבָא לַמֶּלֶךְ יוֹאָב:
דברי הימים א כז לד
9. וַעֲצַת אֲחִיתֹפֶל אֲשֶׁר יָעַץ בַּיָּמִים הָהֵם כַּאֲשֶׁר יִשְׁאַל אִישׁ בִּדְבַר הָאֱלֹהִים כֵּן כָּל עֲצַת אֲחִיתֹפֶל גַּם לְדָוִד גַּם לְאַבְשָׁלֹם: שמואל ב טז כג

גליון הש"ס

נמ' בתרי חשד נמי ליכא. עש"ך יו"ד סי' קמ"ו סק"ק כ"ז: **שם וכה"א ועצת אחיתופל** כו'. עיין תוספות רשב"ם סי' מ"ח: **תוס'** ד"ה אין אומרין כו'. ודוקא בד' אמות שלו. עי' תוס' ס"ק ט"ז: ד"ה שהושיבו. משפט ראיה לזה:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה כעוד. ושם כו'. נ"ב אינו כן (אלא שם אחרונות רוח מערבית ובתחלת הלילה רוח דרומית וכמ"ש בז"ם פ' בראשית):

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש כתב, וה"נ אמרינן במדרש שמואל (וכתב המגיה דהוא בפכ"ז ה' ועל דברי התוס' שכתבו בשם התוספתא כתב שהוא ט"ס).

רבינו חננאל

תנו רבנן ארבע משמרות הוי הלילה דברי ר'[בי] ר' נתן אומר שלש. ר' נתן דייק מדכתיב ראש האשמורת התיכונה, ואין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה. ודאמי ר'[בי] להא דר' נתן מאי התיכונה אחת משתי התיכונות, ולעולם ארבעה משמרות הוי הלילה. ור'[בי] דייק מדכתיב חצות לילה אקום להודות לך וכתיב קדמו עיני אשמורות. [ור' נתן] משאר מלכים הוא דקאמר שדרכם לישן עד שלש שעות של יום, עד ולא עד בכלל, כלומר עד תחילת שעה שלישית, הילכך דויד היה עומד בחצי הלילה, הרי שש שעות ושתי שעות של יום שכל מלך מתלוה ישן והוא מקדים ועומד, נמצא שהקדים לכל מלך שמונה שעות שתן שתי אשמורות שלימות, וזה הוא שאמר קדמו עיני אשמורות לעמוד מן השינה קודם לשאר מלכים שישנים עד תחילת שעה שלישית שתי אשמורות שהן שמונה שעות. ופריך תוב רב אשי ואמר כל אשמורה ומחצה שתי אשמורות קרי להו, ולעולם שלש אשמורות האוי הלילה כו' נתן. ומקשינן והא דויד מאורתא הוה קאי דכת' קידמתי בנשף ואשועה ונשף ערב הוא דכתיב בנשף בערב יום כול'. ופריק רב אשי משמע הכי ומשמע הכי הילכך תרי נשפי הוו, נשף ליליא אתא יממא נשף יממא אתא ליליא ונשף דהכא אורתא הוא דכת' קידמתי בנשף ואשועה. ומקשינן ודויד מי הוה ידע אימת הוי פלגא דליליא, השתא משה רבינו לא ידע כול'. ופרקינן [כנור היה תלוי למעלה ממיטתו של] דויד, כגון אבן השעות וכיוצא בה, וידע מתי הוא פלגא דליליא, סימנא הוה ליה בכינור וכול'. איבעית אימא תרוייהו הוו ידעי, ומשה רבינו דאמר כחצות הלילה סבר דילמא חשבו איצטגנני פרעה וטעו ואמרי משה ומילתו בדאים הוא, ואמר מר למד לשונך לומר איני יודע שמא תתבדא ותיאחז. **כיון** שעלה עמוד השחר נכנסו חכ[מי] ישראל אצלו אמרו לו אדונינו המלך עמך ישר[אל] צריכין לפרנסה, אמר להם לכו ופשטו ידיכם בגדוד. **מיד יועצים באחיתופל ונמלכין בסנהדרין** וכו'. סנהדרין הם שנקראו הכרתי והפלתי והיה בניהו עליהם דכתיב ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי, מת בניהו נתמנה יהוידע בנו נתקים והפלתי יהוידע. ואביתר שהיה כהן לובש אורים ותומים הזכירו במקום אורים ותומים. ואחיתופל יועץ ויואב שר הצבא, ואמרו חכמים מיד יועץ באחיתופל ונמלכין בסנהדרין ונשאלין באורים ותומים. ואמר רב יוסף מהאי קרא ואחרי אחיתופל יהוידע בן בניהו ואביתר ושר צבא למלך יואב. **אין אומרים בפני המת אלא דבריו של מת. אמר ר' אבא בר כהנא וכו'.** קיי"ל כלישנא קמא דדברי תורה אסור אבל מילי דעלמא שרי, דהא מעשים בכל יום דמשתנו במילי דעלמא קדם מיתא במותב רבנן קשישאי ולא ממחי רבנן בידם.

ספק (כדתנן) [כדתניא] (בפסחים דף צ ועוד) כל חייבי טבילות טבילתן ביום נדה וילדת טבילתן בלילה לא חלקו אלא בשעה שהיא בין השמשות כי מעת שקיעת החמה ועד שיסתלק זהרה מעל (המשך בעמוד הבא)